

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

Identyfikacja i ocena ryzyk
istotnego zniekształcenia
dzięki zrozumieniu jednostki i jej otoczenia

WAŻNE ZMIANY

Cykiem ALERTÓW Komisja ds. Standaryzacji Usług Świadczonych Przez Biegłych Rewidentów pragnie zwrócić Państwa uwagę na **zmiany** w Krajowych Standardach Rewizji Finansowej.

Zmiany polegają na zaimplementowaniu, jako standardów krajowych, szeregu międzynarodowych standardów wydanych przez Radę Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej i Usług Atestacyjnych.

CO JEST PODSTAWĄ ZMIANY?

Zgodnie z ustawą z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (Dz. U. 2016, poz. 100), biegły rewident świadcząc usługi rewizji finansowej jest zobowiązany między innymi przestrzegać standardów rewizji finansowej. Przez standardy rewizji finansowej rozumie się krajowe standardy ustanowione przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów, zatwierdzone przez Komisję Nadzoru Audytowego.

Dostosowując prawo krajowe do Dyrektywy Unii Europejskiej obligującej Kraje Członkowskie do implementacji międzynarodowych standardów rewizji finansowej, Krajowa Rada Biegłych Rewidentów uchwałą nr [2783/52/2015](#) z dnia 10 lutego 2015 r. wprowadziła **jako krajowe standardy rewizji finansowej**:

- Międzynarodowe Standardy Badania (MSB),
- Międzynarodowe Standardy Usług Przeglądu (MSUP),
- Międzynarodowe Standardy Usług Atestacyjnych Innych niż Badania i Przeglądy Historycznych Informacji (MSUA),

wydane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej i Usług Atestacyjnych (ang. International Auditing and Assurance Standards Board, IAASB), działającą w strukturze Międzynarodowej Federacji Księgowych (ang. International Federation of Accountants, IFAC).

1 kwietnia 2015 r. Komisja Nadzoru Audytowego **zatwierdziła** powyższą uchwałę.

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

OD KIEDY ZMIANY OBOWIĄZUJĄ?

Nowe Krajowe Standardy Rewizji Finansowej obowiązują najpóźniej do badania i przeglądów sprawozdań finansowych sporządzonych za okresy kończące się:

- **31 grudnia 2016 r.** i później – jeśli podmiot uprawniony świadczy usługi jednostkom zainteresowania publicznego,
- **31 grudnia 2017 r.** i później – jeśli podmiot uprawniony nie świadczy usług jednostkom zainteresowania publicznego.

Nowe Krajowe Standardy Rewizji Finansowej obowiązują również w odniesieniu do usług atestacyjnych innych niż badania i przeglądy historycznych informacji finansowych, których wykonywanie zostało rozpoczęte dnia 1 stycznia 2017 r. i później.

Istnieje też możliwość wcześniejszego zastosowania nowych standardów pod warunkiem:

- równoczesnego stosowania uchwały Nr [2784/52/2015](#) KRBR z dnia 10 lutego 2015 r. w sprawie zasad wewnętrznej kontroli jakości w podmiocie uprawnionym do badania sprawozdań finansowych (tj. o [Międzynarodowy Standard Kontroli Jakości 1](#) – „Kontrola jakości firm przeprowadzających badania i przeglądy sprawozdań finansowych oraz wykonujących inne zlecenia usług atestacyjnych i pokrewnych”, MSKJ 1), oraz
- po uprzednim poinformowaniu Krajowej Komisji Nadzoru o terminie rozpoczęcia wcześniejszego stosowania nowych standardów.

Warunkiem niezbędnym do stwierdzenia o stosowaniu Krajowych Standardów Rewizji Finansowej w brzmieniu Międzynarodowych Standardów Badania jest wdrożenie i stosowanie [MSKJ 1](#).

CZEGO STANDARD DOTYCZY?

KSRF 315 dotyczy odpowiedzialności biegłego rewidenta za identyfikację i ocenę ryzyk istotnego zniekształcenia sprawozdań finansowych dzięki zrozumieniu jednostki i jej otoczenia, w tym kontroli wewnętrznej jednostki. Ważne zagadnienia standardu to zdefiniowanie i scharakteryzowanie ryzyka istotnego zniekształcenia oraz wykorzystania:

- stwierżeń do rozważenia różnych rodzajów potencjalnych zniekształceń,
- zrozumienia jednostki i jej otoczenia,
- zrozumienia i oceny kontroli wewnętrznej.

Wskazuje się, że standard ten należy **odczytywać w kontekście MSB 200** „Ogólne cele niezależnego biegłego rewidenta [...]” (porównaj [ALERT nr 1](#)).

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

JAKIE DEFINICJE WPROWADZA STANDARD?

- stwierdzenia,
- ryzyko gospodarcze,
- kontrola wewnętrzna,
- procedury oceny ryzyka,
- znaczące ryzyko.

CO JEST ISTOTĄ STANDARDU?

- podstawowym celem biegłego rewidenta jest identyfikacja i ocena ryzyka istotnego zniekształcenia zarówno na poziomie sprawozdania finansowego oraz na poziomie stwierdzeń. Stanowi to podstawę do zaprojektowania i wdrożenia reakcji na ocenione ryzyka (*). Nie ma znaczenia, czy istotne zniekształcenie może być efektem błędu czy oszustwa,
- ryzyka istotnego zniekształcenia **na poziomie sprawozdania finansowego** odnoszą się do ryzyk, które w sposób rozległy wiążą się ze sprawozdaniami finansowymi jako całością i mogą potencjalnie wpływać na wiele stwierdzeń. To okoliczności, które mogą zwiększyć ryzyka istotnego zniekształcenia na poziomie stwierdzeń. Są szczególnie stosowne dla rozważania przez biegłego rewidenta ryzyk istotnego zniekształcenia spowodowanych oszustwem. Mogą wynikać np. ze słabości środowiska kontroli jednostki. W skrajnych przypadkach mogą zrodzić wątpliwości co do możliwości zbadania sprawozdania finansowego jednostki (odwołanie do [MSB 705](#) ustanawiającego wymogi i wskazówki związane z wyrażeniem przez biegłego rewidenta opinii z zastrzeżeniem lub odmowy jej wyrażenia),
- ryzyka istotnego zniekształcenia **na poziomie stwierdzeń** dotyczą potencjalnych ryzyk związanych z oświadczeniami kierownika jednostki zawartymi przez niego w sprawozdaniu finansowym. Stwierdzenia wykorzystywane przez biegłego rewidenta do rozważania potencjalnych zniekształceń należą do **trzech kategorii: (1) dotyczące grup transakcji i zdarzeń w okresie objętym badaniem** (wystąpienie, kompletność, dokładność, rozgraniczenie między okresami, klasyfikacja), **(2) dotyczące sald kont wykazanych na koniec okresu** (istnienie, prawa i obowiązki, kompletność, wycena i przyporządkowanie), **(3) dotyczące prezentacji i ujawnienia** (wystąpienie oraz prawa i obowiązki, kompletność, klasyfikacja i zrozumiałość, dokładność i wycena). Dopuszcza się inne nazewnictwo stwierdzeń lub ich łączenie (np. dotyczących transakcji i zdarzeń ze tymi, które dotyczą sald kont) – pod warunkiem uwzględnienia wszystkich aspektów opisanych w Standardzie. W przypadku jednostek sektora publicznego mogą wystąpić dodatkowe stwierdzenia objęte zakresem badania - że transakcje i zdarzenia nastąpiły zgodnie prawem, regulacjami lub innymi przepisami,

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- biegły rewident: **(a)** identyfikuje ryzyka poprzez proces osiągnięcia zrozumienia jednostki i jej otoczenia, w tym stosownych kontroli, które dotyczą ryzyk oraz poprzez rozważenie grup transakcji, sald kont i ujawnień w sprawozdaniach finansowych, **(b)** ocenia zidentyfikowane ryzyka i stwierdza, czy w sposób bardziej rozległy odnoszą się one do sprawozdań finansowych jako całości i wpływają potencjalnie na wiele stwierdzeń, **(c)** wiąże zidentyfikowane ryzyka z tym, co może spowodować błędy na poziomie stwierdzeń, biorąc pod uwagę odpowiednie kontrole, które biegły rewident zamierza sprawdzić (tj. zrozumienie kontroli i ich powiązania ze stwierdzeniami w kontekście procesów i systemów) oraz **(d)** rozważa prawdopodobieństwo zniekształcenia, w tym możliwość wielokrotnych zniekształceń oraz czy potencjalne zniekształcenie jest tak duże, iż może skutkować istotnym zniekształceniem,
- częścią oceny zidentyfikowanego ryzyka jest ustalenie przez biegłego rewidenta, czy którekolwiek ze zidentyfikowanych ryzyk stanowi według jego osądu ryzyko znaczące. Biegły rewident bierze w tym osądzie pod uwagę co najmniej: **(a)** czy ryzyko jest ryzykiem oszustwa, **(b)** czy ryzyko wiąże się z ostatnimi znaczącymi zmianami w gospodarce, rachunkowości i innych dziedzinach i dlatego wymaga szczególnej uwagi, **(c)** złożoność transakcji, **(d)** czy ryzyko wiąże się ze znaczącymi transakcjami z podmiotami powiązаныmi, **(e)** stopień subiektywizmu przy wycenie informacji finansowych, których dotyczy ryzyko, a w szczególności tych wycen, z którymi wiąże się szeroki zakres niepewności wyceny oraz **(f)** czy ryzyko dotyczy znaczących transakcji nie wchodzących w normalny zakres działalności jednostki lub transakcji, które z innych względów wydają się nietypowe,
- dokonując osądu czy ryzyko jest znaczące, biegły rewident **wyłącza** wpływ zidentyfikowanych kontroli w jednostce związanych z tym ryzykiem. Jeśli jednak ryzyko zostanie określone jako znaczące, wówczas biegły rewident osiąga zrozumienie kontroli jednostki stosownych dla tego ryzyka,
- [MSB 330](#) określa konsekwencje, jakie dla dalszych procedur badania rodzi zidentyfikowanie ryzyka jako znaczącego. Natomiast [MSB 240](#) dostarcza dalszych wymogów i wskazówek w razie identyfikacji ryzyk istotnego zniekształcenia spowodowanego oszustwem,
- dokonana przez biegłego rewidenta ocena ryzyk istotnego zniekształcenia na poziomie stwierdzeń może ulegać zmianie w toku badania na skutek uzyskania dodatkowych dowodów badania. W takim przypadku biegły rewident weryfikuje tę ocenę i odpowiednio modyfikuje zaplanowane dalsze procedury badania,
- **identyfikacja i ocena ryzyka istotnego zniekształcenia następuje poprzez zrozumienie jednostki i jej otoczenia, w tym kontroli wewnętrznej jednostki,**

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- zrozumienie jednostki i jej otoczenia, w tym kontroli wewnętrznej jest **ciągłym**, trwającym przez całe badanie, dynamicznym **procesem** gromadzenia, aktualizowania i analizowania informacji. Zrozumienie stwarza ramy odniesienia, w których biegły rewident planuje badanie i dokonuje zawodowych osądów (np. identyfikacja ryzyk, poziom istotności, odpowiedniość zasad rachunkowości, obszarów kluczowych, założenia procedur analitycznych, testów wiarygodności, zakresu oświadczeń kierownika itp.),
- określając zakres wymaganego zrozumienia jednostki, aby osiągnąć cel badania, biegły rewident kieruje się zawodowym osądem. Zakłada się, że wnikliwość ogólnego zrozumienia wymaganego od biegłego rewidenta jest mniejsza od zrozumienia posiadanego przez kierownika zarządzającego jednostką,
- identyfikacja i ocena ryzyka istotnego zniekształcenia następuje w drodze przeprowadzenia przez biegłego rewidenta procedur oceny ryzyka. UWAGA, procedury oceny ryzyka same w sobie nie zapewniają wystarczających i odpowiednich dowodów badania, na których podstawie można oprzeć opinię z badania,
- **procedury oceny ryzyka obejmują:** (a) zapytania do kierownika jednostki, zapytania do odpowiednich osób w funkcji audytu wewnętrznego (o ile istnieje w jednostce) oraz innych osób, które zdaniem biegłego rewidenta mogą mieć informacje pozwalające na ocenę ryzyka, (b) procedury analityczne (mogące obejmować zarówno informacje finansowe i niefinansowe), (c) obserwacje i inspekcje (działalności, dokumentów, zapisów księgowych, instrukcji kontroli wewnętrznej, raportów wewnętrznych, siedziby, wyposażenia itp.),
- wymaga się od biegłego rewidenta przeprowadzenia wszystkich powyższych procedur oceny ryzyka w trakcie uzyskiwania przez niego wymaganego zrozumienia jednostki (aczkolwiek nie ma obowiązku przeprowadzenia wszystkich procedur z osobna do każdego aspektu zrozumienia),
- możliwe jest zastosowanie innych procedur (o ile jest to pomocne w identyfikacji ryzyka istotnego zniekształcenia) uwzględniających przegląd informacji np. ze źródeł zewnętrznych (prasa, raporty analityków, agencji ratingowych, publikacje, zapytania do ekspertów itp.),

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- zapytania biegłego rewidenta do funkcji audytu wewnętrznego (o ile istnieje w jednostce) są kierowane bez względu na to, czy biegły rewident zamierza, czy nie zamierza, wykorzystać pracę funkcji audytu wewnętrznego do zmiany rodzaju lub rozłożenia w czasie albo ograniczenia zakresu zamierzonych procedur badania (więcej o tym w [MSB 610](#)). Szczególnie stosowne zapytania mogą dotyczyć kwestii, które funkcja audytu wewnętrznego podnosiła w rozmowach z osobami sprawującymi nadzór oraz wyników procesu oceny ryzyka dokonanego przez tę funkcję. Zapytania do audytu wewnętrznego są także ważne ze względu na identyfikację ryzyka oszustwa (porównaj [MSB 240](#)). Podkreśla się, że w przypadku badania jednostek sektora publicznego mogą występować dodatkowe obowiązki nałożone na biegłego rewidenta w zakresie oceny kontroli wewnętrznej jednostki. Zapytania kierowane do odpowiednich osób z funkcji audytu wewnętrznego mogą służyć biegłemu rewidentowi do identyfikacji ryzyka istotnego braku zgodności z mającymi zastosowanie przepisami prawa i regulacjami oraz ryzyka słabości w kontroli wewnętrznej w zakresie sprawozdawczości finansowej,
- w procesie identyfikacji ryzyka rozważa się również przydatność zastosowania informacji uzyskanych: (a) podczas procesu akceptacji/kontynuacji współpracy przez biegłego rewidenta, (b) w czasie realizacji przez partnera odpowiedzialnego za zlecenie innego rodzaju zleceń na rzecz danej jednostki, (c) na podstawie wcześniejszych doświadczeń biegłego rewidenta z jednostką oraz procedur badania przeprowadzonych podczas wcześniejszych badań (każdorazowo ustalając, czy od czasu poprzedniego badania nastąpiły zmiany mogące wpływać na przydatność tych informacji),
- partner odpowiedzialny za zlecenie oraz pozostali kluczowi członkowie zespołu **omawiają**: (a) podatność sprawozdań finansowych jednostki na istotne zniekształcenie oraz (b) stosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej w odniesieniu do faktów i okoliczności właściwych jednostce. Partner odpowiedzialny za zlecenie decyduje, o których zagadnieniach z dyskusji należy poinformować pozostałych członków zespołu (nieuczestniczących w dyskusji). Przydane na większych zleceniach może być sporządzenie planu komunikacji,
- jeśli badanie mniejszych jednostek przeprowadza w całości partner odpowiedzialny za zlecenie (np. indywidualnie praktykujący biegły rewident), który osobiście zaplanował badanie, jest odpowiedzialny za rozważenie podatności sprawozdań finansowych jednostki na istotne zniekształcenie spowodowane oszustwem lub błędem,

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- **W ZAKRESIE JEDNOSTKI I JEJ OTOCZENIA** biegły rewident powinien zrozumieć: **(a)** czynniki branżowe, prawne i inne zewnętrzne, w tym mające zastosowanie ramowe założenia sprawozdawczości finansowej, **(b)** charakterystykę jednostki (jej działalność, strukturę właścicielską, nadzór, rodzaje inwestycji, strukturę jednostki i jej finansowanie) - aby zrozumieć jakich grup transakcji, sald i ujawnień informacji w sprawozdaniu finansowym należy się spodziewać, **(c)** wybrane zasady rachunkowości przez jednostkę, ich stosowanie i przyczyny zmian - aby ocenić czy są one odpowiednie do prowadzonej przez jednostkę działalności i czy są zgodne z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej i politykami rachunkowości stosowanymi w odpowiedniej branży, **(d)** cele i strategię jednostki oraz ryzyka działalności gospodarczej mogące skutkować ryzykami istotnego zniekształcenia, **(e)** sposób pomiaru i oceny wyników finansowych jednostki (jak, co i przez kogo),
- zrozumienie ryzyk gospodarczych, na które narażona jest jednostka zwiększa prawdopodobieństwo identyfikacji ryzyk istotnego zniekształcenia. Biegły rewident nie ponosi jednak odpowiedzialności za identyfikację lub ocenę wszystkich ryzyk gospodarczych, gdyż nie wszystkie ryzyka gospodarcze wywołują ryzyka istotnego zniekształcenia. Co do zasady, identyfikacja ryzyk gospodarczych przez kierownika jednostki i sposobu reagowania na nie stanowi część kontroli wewnętrznej jednostki,
- **W ZAKRESIE KONTROLI WEWNĘTRZNEJ** biegły rewident powinien zrozumieć kontrolę wewnętrzną mającą znaczenie dla badania. Przyjmuje się, że nie wszystkie kontrole związane ze sprawozdawczością finansową muszą być znaczące dla badania. Ocena, czy dana kontrola pojedynczo lub w powiązaniu z innymi kontrolami jest znacząca dla badania należy do zawodowego osądu biegłego rewidenta. Po zrozumieniu, które kontrole są znaczące dla badania, biegły rewident ocenia sposób ich zaprojektowania i stosowanie poprzez wykonanie dodatkowych procedur badania, uzupełniających zapytania kierowane do pracowników jednostki. **Osiągnięcie tylko zrozumienia kontroli nie jest wystarczające dla sprawdzenia skuteczności ich działania,**

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- analizując kontrolę wewnętrzną jednostki biegły rewident powinien mieć na względzie jej nieodłączne ograniczenia: ludzki osąd towarzyszący podejmowaniu decyzji może być błędny oraz może wystąpić niesprawność kontroli wewnętrznej na skutek błędu ludzkiego. Przykładowo system kontroli może być błędnie zaprojektowany albo wyniki kontroli nie są skutecznie wykorzystywane przez decydentów (nie rozumieją celów kontroli lub nie potrafią podjąć odpowiednich działań). Ważne w ocenie są mechanizmy i możliwości obejścia kontroli - czy to w wyniku celowego działania kierownika jednostki, czy też zmyślenia i oszustwa. W przypadku małych jednostek biegły rewident rozważa np. czy fakt sprawowania kontroli przez kierownika-właściciela rekompensuje ograniczone możliwości podziału obowiązków, czy też stwarza większe możliwości obejścia kontroli z uwagi na mniej złożony system kontroli wewnętrznej,
- cele jednostki, a zatem także kontrole dotyczą wiarygodności sprawozdawczości finansowej, skuteczności i jej działania oraz przestrzegania mających zastosowanie przepisów prawa i regulacji. Jednak nie wszystkie z tych celów i kontroli są stosowne w procesie oceny ryzyka przez biegłego rewidenta,
- ocena projektu kontroli obejmuje rozważenie, czy kontrola pojedynczo lub w połączeniu z innymi kontrolami jest w stanie skutecznie zapobiegać istotnym zniekształceniom lub wykrywać je i korygować. Czynniki mające znaczenie dla osądu biegłego rewidenta przy ocenie przydatności kontroli do badania: istotność, znaczenie powiązanego ryzyka, wielkość jednostki, charakterystyka działalności jednostki, jej organizacja i charakterystyka właścicielska, różnorodność i złożoność działalności jednostki, mające zastosowanie wymogi prawne i regulacyjne, okoliczności i mające zastosowanie elementy kontroli wewnętrznej, charakterystyka i złożoność systemów będących częścią kontroli wewnętrznej jednostki, korzystanie z organizacji usługowych, czy i w jaki sposób poszczególne kontrole, pojedynczo lub w powiązaniu z innymi, służą zapobieganiu lub wykrywaniu i korygowaniu istotnych zniekształceń,
- kontrola musi być odpowiednio zaprojektowana i wdrożona, a jej działania analizowane i implementowane. Nie ma sensu dokonywanie oceny wdrożenia kontroli, która jest nieskuteczna,
- system kontroli wewnętrznej jednostki obejmuje ręczne i automatyczne elementy kontroli, co wpływa także na sposób w jaki transakcje są inicjowane, rejestrowane, przetwarzane i raportowane. Kombinacja ręcznych i automatycznych elementów kontroli wewnętrznej może być różna w zależności od charakteru i złożoności IT wykorzystywanej przez jednostkę. Biegły rewident powinien uwzględnić w rozważaniach szczególne ryzyka kontroli wewnętrznej wynikające ze stosowania technologii informacyjnych,

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- kontrolę wewnętrzną należy analizować jako zbiór następujących elementów: (1) środowisko kontroli, (2) proces oceny ryzyka przez jednostkę, (3) system informacyjny obejmujący powiązane procesy gospodarcze stosowne dla sprawozdawczości finansowej i komunikację, (4) czynności kontrolne, (5) monitorowanie kontroli,
- **ad (1) środowisko kontroli:** nadaje ono ton organizacji, wpływając na świadomość kontroli u jej pracowników. Jest ono różnorodne, zależne od branży, stylu i podejścia osób nadzorujących i zarządzających, wielkości jednostki. Obejmuje funkcje nadzorcze i zarządcze oraz postawy (świadomość i działania podejmowane przez osoby sprawujące nadzór i kierownika jednostki). Słabości środowiska kontroli mogą podważać skuteczność kontroli, w szczególności w związku z oszustwami. Biegły rewident może brać pod rozwagę: komunikację oraz wymuszanie uczciwości i przestrzegania wartości etycznych, odpowiedzialność za kompetencje, partycypację osób sprawujących nadzór (w szczególności ich niezależność, rozumienie transakcji gospodarczych jednostki, doświadczenie i postawa, zakres zaangażowania, itp.), filozofię i styl działania kierownika jednostki, strukturę organizacyjną, przydzielanie uprawnień i odpowiedzialności, polityki i praktyki dotyczące zasobów ludzkich. Dowody badania można uzyskać poprzez łączenie zapytań i np. potwierdzanie, przez obserwację lub inspekcję dokumentów, odpowiedzi na zapytania, reakcje na ustalenia i rekomendacje funkcji audytu wewnętrznego (jeśli taka istnieje),
- **ad (2) proces oceny ryzyka przez jednostkę:** biegły rewident osiąga zrozumienie, czy w jednostce działa proces: (a) identyfikacji ryzyk gospodarczych znaczących dla celów sprawozdawczości finansowej, (b) oszacowania znaczenia tych ryzyk, (c) oceny prawdopodobieństwa wystąpienia tych ryzyk oraz (d) podejmowania decyzji o działaniach stanowiących reakcję na te ryzyka. Jeśli biegły rewident zidentyfikuje ryzyko istotnego zniekształcenia, które nie zostało ujawnione mimo istnienia procesu oceny ryzyka w jednostce, analizuje dlaczego proces w jednostce zawiódł i czy wskazuje na znaczące słabości kontroli wewnętrznej,
- jeżeli jednostka nie ustanowiła procesu oceny ryzyka, proces taki ma charakter „ad hoc” lub nie jest dokumentowany, to biegły rewident omawia z kierownikiem jednostki, czy ryzyka gospodarcze znaczące dla sprawozdawczości finansowej zostały zidentyfikowane i w jaki sposób na nie zareagowano. Następnie biegły rewident ocenia czy w danych okolicznościach zachodzi znacząca słabość kontroli wewnętrznej. Zwraca się uwagę, że szczególnie w małych jednostkach może nie występować sformalizowany proces oceny ryzyka. Rekompensuje to często identyfikacja ryzyk przez kierownika jednostki poprzez jego bezpośrednie i osobiste zaangażowanie w działalność. Niezależnie jednak od okoliczności, kierowanie zapytań dotyczących zidentyfikowanych ryzyk i sposobu reakcji kierownika jednostki jest nadal niezbędne,

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- **ad (3) system informacyjny:** biegły rewident osiąga zrozumienie systemu informacyjnego, w tym powiązanych procesów gospodarczych znaczących dla sprawozdawczości finansowej, i komunikację. **Obszary zrozumienia systemu to:** (a) grupy transakcji jednostki, które są znaczące dla sprawozdań finansowych, (b) procedury (zarówno w ramach IT oraz systemów manualnych) za pomocą których transakcje te są inicjowane, rejestrowane, przetwarzane, poprawiane, przenoszone do księgi głównej i wykazywane w sprawozdaniach finansowych, (c) związane z powyższym zapisy księgowe będące podstawą informacji i sald wykazywanych w sprawozdaniach finansowych (w tym również korygowanie niepoprawnych informacji i sposobu ich przenoszenia do księgi głównej), (d) sposób, jak system informacyjny wychwytuje zdarzenia i warunki, inne niż transakcje, które są znaczące dla sprawozdań finansowych, (e) proces sprawozdawczości stosowany podczas sporządzania sprawozdań finansowych jednostki (w tym w zakresie ustalania istotnych wartości szacunkowych oraz ujawnień informacji); (f) kontrole towarzyszące zapisom w dzienniku (w tym kontrole nad nietypowymi zapisami do rejestrowania niepowtarzalnych, nietypowych transakcji bądź korekt). **Obszary zrozumienia komunikacji to,** jak jednostka informuje: (a) o rolach i odpowiedzialności za sprawozdawczość finansową, (b) znaczących zagadnieniach związanych ze sprawozdawczością finansową w relacji kierownik jednostki a osoby sprawujące nadzór oraz w relacji jednostka a otoczenie zewnętrzne (w tym regulatorzy),
- procesy gospodarcze skutkują transakcjami, które są rejestrowane, przetwarzane i raportowane przez system informacyjny. Osiągnięcie w pierwszej kolejności zrozumienia procesów gospodarczych jednostki, pomaga biegłemu rewidentowi w osiągnięciu zrozumienia systemu informacyjnego jednostki,
- systemy informacyjne oraz powiązane procesy gospodarcze stosowane dla sprawozdawczości finansowej w małych jednostkach prawdopodobnie będą mniej skomplikowane niż w większych jednostkach. Zatem badanie mniejszych jednostek może być w większym stopniu zależne od zapytań niż od przeglądu dokumentacji,

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST
ISTOTĄ
STANDARDU?
(CD.)

- **ad (4) czynności kontrolne:** to polityki i procedury, które pomagają w zapewnieniu, że zarządzenia kierownika jednostki są wykonywane. Biegły rewident osiąga zrozumienie czynności kontrolnych znaczących dla badania – mogących wg osądu biegłego rewidenta mieć wpływ na ocenę ryzyka istotnego zniekształcenia na poziomie stwierdzeń oraz zaprojektowania dalszych procedur badania odpowiednich do ocenianego ryzyka. Badanie nie wymaga zrozumienia działania wszystkich czynności kontrolnych dotyczących każdej znaczącej grupy transakcji, salda konta i ujawnienia w sprawozdaniach finansowych lub każdego stwierdzenia ich dotyczącego. Czynnościami kontrolnymi, które są stosowne dla badania, są (a) te, które są czynnościami kontrolnymi związanymi ze znaczącymi ryzykami oraz te związane z ryzykami, dla których same procedury wiarygodności nie dostarczają wystarczających odpowiednich dowodów badania lub (b) te, które biegły rewident na podstawie osądu uznaje za stosowne.
- w ramach zrozumienia działań kontrolnych biegły rewident ma również osiągnąć zrozumienie sposobu, w jaki jednostka zareagowała na ryzyka powstające w związku z technologiami informacyjnymi. Z perspektywy biegłego rewidenta kontrole systemu IT są skuteczne wówczas, gdy utrzymują integralność informacji oraz bezpieczeństwo danych przetwarzanych przez takie systemy i obejmują skuteczne: ogólne kontrole IT (środowiska IT) oraz kontrole aplikacji,
- **ad. (5) monitorowanie kontroli:** jest procesem służącym ocenie skuteczności działania kontroli wewnętrznej na przestrzeni czasu. Biegły rewident osiąga zrozumienie głównych działań podejmowanych przez jednostkę w celu monitorowania kontroli wewnętrznej stosownej dla sprawozdawczości finansowej, w tym tych powiązanych z tymi czynnościami kontrolnymi, które są znaczące dla badania oraz ze sposobami inicjowania przez jednostkę działań zaradczych korygujących słabości jej kontroli. Ponadto wymagane jest uzyskanie przez biegłego rewidenta zrozumienia źródeł informacji służących do przeprowadzania przez jednostkę czynności monitorujących oraz podstawy uznania tych informacji przez kierownictwo za wystarczająco wiarygodne,
- jeżeli w jednostce działa funkcja audytu wewnętrznego, biegły rewident osiąga zrozumienie charakteru jej: obowiązków, statusu w organizacji oraz działań, które są lub będą wykonywane. Jeżeli charakter obowiązków i czynności atestacyjnych funkcji audytu wewnętrznego są związane ze sprawozdawczością finansową jednostki, biegły rewident może być w stanie wykorzystać pracę funkcji audytu wewnętrznego do zmiany rodzaju lub rozłożenia w czasie wykonywania, lub ograniczenia zakresu procedur badania, które mają zostać wykonane bezpośrednio przez biegłego rewidenta, aby uzyskać dowody badania (jeśli tak, wówczas zastosowanie ma [MSB 610](#)),

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO JEST ISTOTĄ STANDARDU? (CD.)

- Standard zakłada, że w odniesieniu do niektórych ryzyk biegły rewident może uznać, że nie jest możliwe lub praktycznie wykonalne uzyskanie wystarczających i odpowiednich dowodów badania wyłącznie za pomocą procedur wiarygodności (np. niedokładność lub niekompletność rejestrowania / przetwarzania rutynowych i znaczących grup transakcji lub sald, możliwych do zautomatyzowania). W takich przypadkach kontrole jednostki nad takimi ryzykami są stosowne dla badania i dlatego biegły rewident osiąga ich zrozumienie,
- biegły rewident **DOKUMENTUJE**: (a) dyskusję w gronie zespołu wykonującego zlecenie, oraz podjęte znaczące decyzje, (b) kluczowe elementy osiągniętego zrozumienia dotyczącego każdego z aspektów jednostki i jej otoczenia oraz każdego z elementów kontroli wewnętrznej, źródeł informacji będących podstawą osiągnięcia zrozumienia jednostki oraz przeprowadzone procedury oceny ryzyka, (c) zidentyfikowane i ocenione ryzyka istotnego zniekształcenia na poziomie sprawozdania finansowego i na poziomie stwierdzeń oraz (d) zidentyfikowane ryzyka oraz odnośne kontrole, których zrozumienie osiągnął biegły rewident (tj. w odniesieniu do ryzyk określonych jako znaczące oraz sytuacji, gdzie zastosowanie testów wiarygodności nie jest możliwe lub wystarczające),
- sposób, w jaki udokumentowane zostaną wymogi określone powyżej, ustala biegły rewident na podstawie swego zawodowego osądu. W dużej mierze zależne to może być od wielkości jednostki, jej złożoności. W przypadku powtarzalnych badań pewna część dokumentacji może być ponownie wykorzystana, po jej aktualizacji, w miarę potrzeby, aby odzwierciedlić zmiany działalności gospodarczej lub procesów jednostki,

W materiałach objaśniających do Standardu zawarto przykłady, pomocne w rozważaniach na temat zrozumienia jednostki, jej otoczenia oraz kontroli wewnętrznej. W szczególności są to: dodatkowe wyjaśnienia dotyczące elementów kontroli wewnętrznej i ich powiązań z badaniem sprawozdania finansowego (załącznik 1) oraz warunki i zdarzenia mogące wskazywać na ryzyka istotnego zniekształcenia (załącznik 2).

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

GDZIE MOŻNA ZNALEŹĆ STANDARD?

Pełna aktualna treść standardu dostępna jest na stronie internetowej KIBR pod adresem:

http://www.kibr.webserwer.pl/doc/uchwaly/KSRF/uchwala_2783-52-2015_KSRF_315.pdf

CO BYŁO POPZEDNIO?

Tematyka poruszana w niniejszym standardzie była dotychczas uregulowana przez [Krajowy Standard Rewizji Finansowej 1](#), w szczególności w rozdziale III Sposób badania oraz rozdziale V Planowanie badania.

Warto zwrócić uwagę (przy założeniu, że biegły rewident nie korzystał w trakcie badania z możliwości jakie daje ust. 7 KSRF 1), że:

- KSRF 1 był oparty o starszą wersję standardów międzynarodowych, więc proces identyfikacji i oceny ryzyka budowany był wokół modelu ryzyka badania, w którym punktem wyjścia są sprawozdania finansowe. KSRF 315 nadal korzysta z tego modelu, ale proces identyfikacji ryzyka zaczyna się wcześniej, tzn. od ryzyk gospodarczych, na jakie narażona jest dana jednostka (punktem wyjścia jest środowisko, w jakim działa jednostka). Biegły rewident musi również oddzielnie identyfikować i oceniać wpływ ryzyka oszustwa na sprawozdania finansowe,
- KSRF 315 wymaga oceny ryzyka i reakcji na ryzyko na dwóch poziomach tzn. całych sprawozdań finansowych i poszczególnych stwierdzeń. KSRF 1 przywiązuje w swoich rozważaniach mniejszą wagę do formalnego zaplanowania i udokumentowania ogólnej reakcji rewizyjnej,
- nacisk w KSRF 1 położony jest głównie na wykrywanie nieprawidłowości spowodowanych błędami. Podejście do identyfikacji i oceny ryzyka oszustwa jest między standardami nieco odmienne,
- KSRF 315 przewiduje szczególną reakcję na ryzyko znaczące. W każdym badaniu, jako minimum, ryzykiem znaczącym jest możliwość oszustwa dotyczącego rozpoznania przychodów oraz obejścia systemu kontroli wewnętrznej przez kierownika jednostki. KSRF 1 nie odnosi się do tych zagadnień,
- zgodnie z KSRF 1 jest siedem stwierdzeń. Ich zróżnicowanie w konkretnej sytuacji osiąga się poprzez uszczegółowienie opisu. KSRF 315 wymaga, aby posługiwać się szczegółowymi stwierdzeniami w odniesieniu do konkretnych sald kont wykazanych na koniec okresu (4 stwierdzenia), grup transakcji i zdarzeń w okresie objętym badaniem (5 stwierdzeń) oraz prezentacji i ujawnień (4 stwierdzenia),

Krajowy Standard Rewizji Finansowej 315

CO BYŁO POPRZEDNIO? (CD.)

- zgodnie z KSRF 1 wstępnie przyjmuje się, że poziomy ryzyka nieodłącznego i ryzyka kontroli są wysokie, co nie pozwala uznać systemu księgowości i kontroli wewnętrznej jednostki za godne zaufania. Ocena tego ryzyka jako średniego lub niskiego wymaga przekonania się, na podstawie wyników badań zgodności, że pogląd taki jest uzasadniony. KSRF 315 nie zawiera wstępnego warunku co do wysokości poziomu ryzyka. Wstępnie przyjęte inne niż wysokie poziomy ryzyka wymagają jednak weryfikacji i udokumentowania jej wyników w trakcie dalszej pracy rewizyjnej,
- KSRF 315 traktuje system rachunkowości jako jeden z podsystemów kontroli wewnętrznej (komponent - system informacyjny). KSRF nr 1 traktuje system rachunkowości jako element powiązany, ale jednak oddzielny od systemu kontroli wewnętrznej,
- w porównaniu do KSRF 1 zwiększy się ilość elementów do rozważenia i udokumentowania w toku badania sprawozdania finansowego.

UWAGI KOŃCOWE

Niniejszy alert sygnalizuje wybrane aspekty nowych standardów. Alert nie może być traktowany jako substytut zapoznania się z mającymi zastosowanie standardami i regulacjami prawnymi wiążącymi biegłego rewidenta oraz podmiot uprawniony do badania.

() niepoliczalne w języku polskim słowo „ryzyko” w niniejszym Alercie zostało użyte w liczbie mnogiej. Podobnie, użyto zwrotów „ocena ryzyka”, „szacowanie ryzyka”, mimo, że właściwsze byłoby określenie oceny szans (prawdopodobieństwa) realizacji ryzyka lub jego skutków w danych warunkach. Takie formy zostały zastosowane celowo, nawiązując do terminologii użytej w oficjalnym tłumaczeniu MSB z języka angielskiego. Uznano, że inne określenia, poprawne pod względem językowym i logicznym, mogłyby nie być wystarczająco precyzyjne i mogłyby utrudniać przekazanie czytelnikom zamiarów twórców Standardów.*